

maso, katera ni zmožna, da bi pojmila kako stvar drugače, nego zgolj v njenem navadnem, vulgarnem smislu.

Tako potenciranje najnežnejših ekstraktov vseh snovi, ekstraktov, ki so že sami izvlečeni iz ekstraktov — tako zgoščevanje pojmov je seveda dostikrat na kvar njih bistvu in pretvarja besede v meglene simbole, v pregibne algebrajske količine; taka poezija ni potem nič drugega, nego težkoumna, zamotana igra destilovanih, zgoščenih vtiskov, oblik in črt, vonjav in barv, nikakor pa ni pristen izraz stvari samih. Tu podamo v prostem prevodu nekaj stihov Otokarja Březine:

V tvojih pogledih, Nezasledna, sem zaman dušo kopal,
ko temne megle oblak nad daljo kraja je legel:
dim lastnih misli iz tvojih vonjav mi je vzhajal,
in lastne krvi vzdih sem čutil v svoji bridkosti.

Srce je trepetalo, ko k tvojemu sem se sklanjal,
mrak lastnih iluzij iz tebe z barvo sem srebal,
in lastne duše glas iz tvojih molitev je tarnal,
ko na svojem oltarju odprla si meni misal

(Konec prihodnjič.)

List za listom.

Spisal Premec.

red dvonadstropno, začrnelo trško hišo z velikim obokanim vhodom je vrvela mnogoštevilna množica. Gnetli so se stari in mladi, ženske in otroci, vmes so se pa svetlikali bajoneti trških in okoliških orožnikov.

Gori v drugem nadstropju je vršila v veliki sobani naborna komisija svoj posel.

Iz prvega nadstropja se je razlegalo skozi malo omreženo okence hripavo petje nekaterih potrjenih fantov. Čulo se je glasno prekljnjanje, surovo zabavljanje in smejanje, a tudi napol zadušeno ihtenje...

Bil je pust aprilski dan. Črez strmo robovje bližnjega gorovja je kar na mah zapihala ostra sapa, pobirajoč po potih drobni pesek in škrepeč ga v lica in oči. Od bližnje reke je priplul vlažen zrak, da je postalo kaj mrzlo. Ljudje, težko pričakujoč izida današnjega nabora, so se zavijali tesneje v svoja oblačila in silili so proti vhodu. Toda vsi niso mogli noter. Razšli so se po bližnjih krčmah; a od tam so pošiljali skrivaj bokale vina pod ono zamreženo okno, da so romali po spuščnem motvozu navzgor in potem v žejna grla novih rekrutov.

»O zdaj gremo, o zdaj gremo,
Nazaj nas več ne bo!«

Vedno in vedno se je ponavljal ta refren, iz početka žalostno in še precej ubrano, potem vedno bolj divje, vedno veseleje, dokler niso posegli vmes orožniki . . .

Po cesti sem od mostu je prihajala meščansko oblečena ženska, stara morda štirideset let. Na njenem licu, kažočem še sledove nekdanje lepote, so bile že vidne globoke brazde, katere sta vanje črtali skrb in beda. Oči so bile globoko udrte in na široko črno obrobljene in motne kakor od joka. Tudi tilnik se ji je že upogibal, in skoro sključeno je stopala poleg visoko zraslega mladeniča, svojega sina.

Ta je bil čeden dečko, toda bleđ, silno bleđ. Vendar je zrl ponosno in mirno okoli sebe.

Molče sta stopala skozi vhod . . .

Na stopnicah prime mati sina za desnico, jo podrži nekoliko časa v svoji ter upre pogled svoj v njegovo oko.

»Ker si hotel tako, bodi ti! Morda, morda pa se me Bog usmili in te ne vzamejo!«

Dostavila je te besede, sama ne verujoč vanje. Potem se je stisnila v kot v ovinku stopnic, se zavila še tesneje v volneno ruto ter čakala.

Sin se je ozrl še enkrat na-njo, a takoj je pohitel navzgor . . .

Dobre pol ure pozneje sta že stopala proti demu, toda še bolj tiha nego prej in ona še bolj upognjena in sključena.

»Moj Bog, moj Bog, osreči ga in usmili se mene!« Tako so ji šepetale ustnice, tako je vzklikalo bolestno in strto srce . . .

Za njima pa je rasel vrišč od minute do minute. Novinci so pojoč in kričoč drli na prosto ter se potem drevili od gostilnice do gostilnice.

* * *

Bilo je poldrugo leto prej. Pod jesen je šlo. — V »Rebrnice,« klanec med vipavskim Št. Vidom in Razdrtim, je nekega jutra počasi stopala drobna rdečkasta kobilica, komaj zmagujoč na novo prebarvani koleselj, na katerem sta sedela dva potnika. Starejši je bil človek kakih petdesetih let, nizke rasti, svinčene polti, orlovsko zakrivljenega nosa in začenjajoče se pleše nad nizkim nagubanim čelom. Imel je dvoje majhnih, živih oči, toda zdelo se je, kakor bi njiju plamen pojemał, kakor bi se siloma trudile, da bi obdržale nekdanji svoj svit. Vedno je mahal z rokama, kažoč na levo in desno ter pripovedujoč svojemu mlajšemu tovarišu zgodovino krajev, pojavljajočih se jima pred očmi.

Mlajši je bil visokorastel mladenič enakega, samo mlajšega obraza; videti je bilo, da je bil starejši prav takšen pred nekaterimi leti.

Bila sta oče in sin. —

Črez Žingarico doli je vela hladna sapa, in prvo listje na obpotnih hrastih je rumenelo in v vrtincih stlalo kamenita tla. V gošči nad cesto se je oglašala sova, a pod cesto je skozi robidovje in gabrovje smukal rumenokljuni kos, se izpreletavala brinovka, in v gostem grmovju ob penečem se studencu je tožil samec strnad. Skozi redke oblake je posevalo solnce, in njegovi blede žarki so trepečoč padali po obcestnih jarkih, po drevesnih vrhovih in zibljočih se redkih travnatih bilkah, da je bila videti vsa okolica nekam otožna, žalna . . .

»Vidiš, dragi moj, pred dvajsetimi in še več leti sem se tudi tod vozil, ne sicer po tej cesti, toda tam doli po oni, katera se vije tako strmo navkreber, prav ob takem času in prav po takem potu, kakor zdaj ti. Na moji strani je sedel pokojni moj oče — Bog mu daj dobro — in govoril mi je, kakor govorim jaz tebi. Bil sem tedaj v šesti šoli. Poslušal sem ga in obljubil sem mu, da se sme zanašati popolnoma na-me; kajti sem ga ljubil, kolikor le more ljubiti sin očeta, da, ljubil ga tako, da me še zdaj srce zaskli in mi porose solze oko, kadar se spominjam njega in njegovih besed. In ta ljubezen mi je bila usodna! Še tisto leto so ga pokopali, a jaz se nisem brigal po njegovi smrti za nobeno stvar. Postal sem sanjar; vtepel sem si v glavo, da se nimam za koga učiti, ko nimam več njega, ki se je tako srčno veselil vsakega najmanjšega uspeha mojega. To je postala moja fikсна ideja. Zanimarjal sem študije, in konec leta se je stiskala dvojka med vrsticami mojega izpričevala. Rogal sem se, ko sem jo zagledal; kaj me je brigala? — Vse prigovarjanje matere moje me ni premoglo, da bi nadaljeval šole. Vstopil sem pri tukajšnjem sodišču; postal sem diurnist, postal gosposki hlapec, to, kar sem še dandanes!»

Tako je govoril oče sinu, se naslonil v vozu in zrl srpo pred-se.

Umolknila sta oba. Voz je začel drdrati bolj naglo — kajti dospeli so bili na vrh — in šinil je naglo mimo prvih vaških hiš ter hitel dalje.

Sinu se ni še nikoli videl oče tako otožen. Sočutno in skrivaj se je oziral nanj. A tedaj se mu je hipoma zazdelo, sam ni vedel, kdaj in kako, da vidi svojega očeta zadnji krat.

Mrak mu je pretresel vse ude. Izkušal se je otresti takih misli, izkušal misliti na kaj družega, veselejšega, toda zastonj! . . .

Hrumeč in šumeč je pridrdral vlak na postajo v Postojino. Diurnist je spremil sina do kupeja. Nič več mu ni imel povedati. Izčrpil

je bil že vso svojo redkobesednost, ponovil že opetovano očetovske opomine. — Molče mu je še podajal roko — sin je bil že na stopnicah — in tedaj je premagala starega neka neodoljiva sila; strastno je potegnil sina k sebi. Roke so se mu krčevito ovile sinovega vratu, in nagel, skeleč poljub je trepetal sinu na ustnicah.

Toda le za trenotek . . .

Rezek žvižg parnega stroja je pretresel težki jesenski vzduh, stroj je zasopihal, kolesa so zaškripala in zaropotala, in vozovi so se jeli pomikati dalje, iz početka počasi, potem pa vedno hitreje in hitreje . . .

Nizka enonadstropna hiša z majhnim ograjenim vrtičem od spredaj, s kuhinjo in kletjo v pritličju in z dvema zaduhlima sobicama nad njima je bilo stanovanje diurnista Leskovca. Podedoval jo je bil po svojem očetu, kateri je bil pred leti v trgu za učitelja, a se mu je kraj toliko omilil, da je kupil, stopivši v pokoj, s prihranjenimi in pristradanimi vinarji na bobnu prodano posestvice. — Na vrtiču so bohotno cvetle raznobojne pelargonije, se šepirili klinčki — rdeči, beli, rumeni, pisani — se spenjali rumeni tulipani, pomešani z belimi lilijami. A okoli oken se je mrežil vinski trs s krvavo rdečim, dolgopeceljnim grozdem na jesen.

Bože moj, kolika potrata cvetja! A v hiši beda, najhujša beda!

Borni goldinarčki — bilo jih je trideset — katere je redno mesečno prejemal Leskovec s tožnim srcem in s tesno stisnjenimi ustnicami, so se razkropili takoj prve dni in izginili nalik slani ob solnčnem prihodu. Oh, kakšna plača za toliko napora, za toliko truda in hlapčevanja!

Kadar je Leskovec potr in izmučen pristopical s svojo mastno plačo domov, se je vselej spustil v leseni naslanjač, podprl za nekoliko časa glavo, kakor bi čakal, da se mu podvoje v žepu stisnjeni novci. A potem je začel pokladati goldinarček za goldinarčkom na raskavo mizo. Tehtal in obračal je v roki družega za drugim ter štel in štel, a bilo jih je vselej le trideset!

Žena pa je ob takih prilikah počepala v kotu, vsako leto z novim dojencem v naročju, ter molče opazovala moževo početje. Pohiteval ji je pogled na drobno stvarco na prsih, a odtod na moža, od njega po peterici malih razposajenčkov, od katerih je imel najstarejši komaj deset let, od njih pa po borni opravi — in povabila je oko ter strmela v deske napol trhlega poda . . .

»Ata, kruha! . . . Mama, lačen! . . . Uh, kako me zebe!« . . . In vstal je diurnist. Sključeno je stopical do bližnjih prodajalcev, da

je nasitil drobne kljunčke, da se je zmenil za drva. In, ko je vse poplačal, mu je ostal še cel — desetak! No, ta bo že še do konca meseca! Saj ni treba jesti mesa in piščancev, to ni za take želodce! . . .

»A kaj bo iz teh črvičkov? Kaj bo iz njih?« je stokal Leskovec šestokrat pod večer, in spanec mu ni hotel na trudno oko.

»V Boga zaupaj, ljubi moj,« je odgovarjala ona. »On jih že preskrbi.«

In drznil se je nekega dne ter poprosil sodnika, da mu izboljša plačo. Ta ga je sicer poslušal, a nato se je obrnil malomarno od njega ter mrmral poluglasno:

»Čemu se pa ženijo taki ljudje!«

Leskovec je stisnil pero tesnejše med odrevenelimi prsti, potegnil z levico preko oči, pa — molčal. Nikdar več ni zinil o kakem popoljšku . . .

No, žena je imela prav; Bog se je usmilil njenih otrok. Zaklenkal je gori pri sv. Štefanu mrtvaški zvon.

Pritekel je k diurnistu najstarejši sin Francek pa dejal: »Ata, Potočnikov Lukec je umrl za boleznijo v grlu!«

Prestrašil se je diurnist, in bridek izraz mu je šinil preko ustnic.

Od zdaj je klenkalo dan na dan; šli so otroci drug za drugim — tu eden, tam dva, tam trije, štirje. Pri Leskovcu so ležali vsi, ozdravel pa je samo Francek. —

Ko se je usipala gruča za gručo na male krstice, danes temu, jutri drugemu, potem tretjemu, je stal diurnist od strani, bled, strt, brez življenja.

Bog jih je preskrbel! . . .

Dnevi so potekali pusto in dolgočasno. Diurnist ni slišal več vpitja svojih malčkov, in to mu je bilo težko. Tako se je bil privadil neznosnim skrbem, da ni mogel živeti brez njih. Zdelo se mu je, da ima zdaj še preveč plače, da je velik gospod. Vso ljubezen je osredotočil na sina Franceta, in nekega dne je sklenil, da mora le-ta v Ljubljano v šolo.

»Gospod mora biti, velik gospod!« . . .

France je dovršil četrti razred trške šole z dobrim uspehom, in pod jesen sta res drdrala proti Ljubljani. Od zdaj je redno vsaki mesec romalo petnajst goldinarjev v Ljubljano, a z drugimi petnajstimi sta krčila in stradala on in žena.

»No, zdaj je že v četrti šoli. Gotovo se nam sedaj obrne na bolje. Morda si pridobi kakih instrukcij ali kako ustanovo, in ne bo treba več toliko trošiti zanj . . .«

Tako je razmišljal Leskovec, vozeč se tistega dne iz Postojine proti domu. Te veselejše misli so ga napotile, da je dal ustaviti voz pred krčmo v Razdrtem in je vstopil z voznikom.

V gostilniški sobi je bilo slučajno nekaj pivcev, znancev diurnistovih iz trga. Bili so dobre volje in ponujali so mu pijače drug za drugim. On se je sicer nekoliko branil, a kmalu je izprevidel, da je treba z volkovi tuliti. Nenavadna pijača ga je tako omamila, da naposled niti ni mislil na dom. Šele pod noč ga je voznik s težka spravil na voz.

Bil je lahko oblečen in takoj je zadremal na vozu. Doli čez Nanos pa je zapihala ledena sapa. Toda on se ni zbudil.

Ko je skočil pred hišo raz voz, ga je treslo po vsem životu, in mraz ga je izpreletal tudi še dolgo potem, ko ga je ognila žena z vso odejo, kolikor je je bilo pri hiši.

Drugo jutro pa ni bilo diurnista v pisarnico. Strmeč so se spogledovali uradniki, ki so zagledali prazen njegov prostor; kaj takega se ni bilo zgodilo še nikdar.

Diurnist pa je tačas stokal pod težko odejo, da je prestrašena žena vila roke in hotela skočiti po zdravnika.

»Pusti, morda bo bolje,« je ječal bolnik. »Ali ne veš, koliko stane? Kaj pa naj pošljem prihodnji mesec Francetu?«

»Moj Bog!« je vzdihnila žena . . .

Ali bolje le ni hotelo biti; vedno huje ga je bodlo ob straneh. Ko že ni mogel več prenašati bolečin, je privolil s težkim srcem, da stopi ona po zdravnika.

Ta je prišel ter konstatoval pljučnico.

Toda bilo je prepozno! Osmi dan mu je odzvonilo, in ker je bila na dan pogreba ravno nedelja, je stopala za krsto nebrojna množica. Trški pevci so mu zapeli. — Bogati trgovec pa, kateremu je mast zalivala lica, da so se svetila in žarela kakor makov cvet, je dejal lakonski svojemu sosedu:

»Trpin manj na svetu!« . . .

Iz težkih sivih oblakov je naletaval dež, in udiralo se je blato pod nogami, ko je stopala množica proti domu. Sodnik, kateri si je bil oblatil nove črne hlače, pa je izustil kletvico na ubogega diurnista, kateremu se je mudilo umreti prav ob tako neugodnem času.

(Dalje prihodnjič.)

List za listom.

Spisal Premec.

(Dalje in konec.)

Sama je vstala vdova v svoji hišici. Tako prazno in pusto je bilo po kotih, kjer so se včasih valjali in igrali otroci, tako prazno na onem starem naslanjaču, kjer je sedeval dan za dnevom dobri mož. Oj, da bi ga ugledala tam samo še enkrat! Pravijo, da hodijo mrtveci vsaki večer počivat na mesta, ki so jim bila v življenju priljubljena; tudi ona je nestrpno zrla vsaki večer na ta naslanjač, ali se ji morda prikaže sključena njegova postava, ali se prikažejo njegove male žive oči, katere so včasih zrle tako milo izpod koščenih obrvi — čakala je, kdaj jo ogovori rahli, skoro otročji njegov glas. Toda ni ga bilo! —

Siloma so se ji udirale solze po velem licu vsaki večer, kadar se je odpravljala sama počivat. Ali tudi to je prenehalo; vdala se je v svojo usodo . . .

Ko je France zvedel o smrti očetovi, mu je otrpnila duša, otrpnilo telo. Zaprl se je v svojo sobo, ne meneč se za šolo, za tovariše, ne meneč se za celi svet. Edino to mu je bilo vedno pred očmi, da njega ni več, njega, ki je toliko žrtvoval za njegovo vzgojo. — In kaj zdaj? Od kod se mu je nadejati pomoči, da se bo šolal nadalje? Instrukcije so bile tedaj že zelo redke, in še te so imeli boljši dijaki višjih šol; on ni bil sicer pri slabih, vendar mu je povzročalo učenje mnogo težkoč. Odtod torej ni pomoči! Ali naj mu pomaga mati? S čim? Sama ne bo mogla živeti z ono miloščino, katero bode dobivala morda po soprogu. — Ali naj gre beračit? Od hiše do hiše? . . .

Drevesca so stala gola, pod nogami je škripalo, in prezebali so ščinkovci po zmrzlih vejah, ko je stopal France proti domu po oni poti, po kateri sta se vozila z očetom ne dolgo tega. Spominjal se je najmanjših posameznosti in tedanjih pogovorov, in zdelo se mu je, kakor bi mu tudi danes zvenel nasproti glas očetov izza vsakega ovinka. In ni si mogel misliti, da trohni njegovo truplo že nekaj tednov v črni zemlji . . .

Še ne teden potem pa je nastopil tudi on mesto svojega očeta. Postal je diurnist. —

Tako je preteklo leto. France je sedeval kakor nekdanj oče na istem stolu v uradu. Delal je molče, kakor v prejšnjih časih oče njegov. Edino veselje so mu bili večeri, katerih slehernega je prebil v družbi materini. Sleherni prisluženi novčič je delil z njo. — Živela sta skoro brezskrbno; kajti razvajena nista bila, in France ni še poznal življenja in njegovih veselic, da bi bil silil vanje.

Ali večno vendar ni moglo ostati tako! France je bil pač še premlad, da bi se že sedaj zakopal za večno v to vedno enakomerno, duhomorno delo, katero je tako rekoč podedoval po svojem očetu . . .

Bilo je nekega zimskega večera. France je stopal že v temi iz urada. Pot ga je vodila mimo čitalnice, katera je bila nocoj posebno razsvetljena.

Iz sobane so se razlegali ubrani akordi mestne godbe. Vmes se je glasil šum in veseli smeh srečnih gostov.

Nehote mu obstoji noga. Ti glasovi, tako rahlo plavajoči po težkem vzduhu, zdaj tožeči, zdaj se smejoči, zdaj zopet burno se valeči nalik neukročenim valovom gorskih hudournikov — vse je vplivalo nanj, da se ni mogel premakniti z mesta . . .

Tedaj pa ga je nekdo prijel pod pazduho in molče vlekkel za seboj proti čitalničnemu vходу.

»Enkrat moraš vendar med svet, saj nisi bil še nikjer,« je izpregovoril ob vходу smeje se prijatelj sošolec, pomočnik v trški prodajnici.

In France je stopal za njim nehote.

Ko sta vstopila v dvorano, mu je vse mrgolelo pred očmi. Godci so svirali, mladi pari se vrteli, drugi se šetali, in elegantne toalete, katerih moderni kroj je razsvetljevalo nekoliko pozlačenih lestencev, so se tu kazale njegovim strmečim očem . . .

Tisti večer pa se je doma mati jako čudila, kam je prešel sinek.

No, prišel je domov, toda nekoliko pozno. Na obrazu in kretanju se mu je poznala razburjenost, in oči so se mu svetile od doslej nepoznane sreče.

Ovil je materi okoli vratu roke ter ji zašepetal:

»Oh mama, to je lepo, to je krasno tako življenje! Tudi ti moraš nekdanj bolje živeti! Mlad sem še in pomagati moram tebi in sebi!«

Mati ga je mirno poslušala, da je končal, a potem je dejala resno, skoro žalostno:

»Sin moj, zadovoljna sem s tem, kar imam. Najbolj pa hvalim Boga, da mi je dal tebe! Druzega si ne želim!«

Ali on jo je tešil, pripovedujoč ji, da si mora ustvariti boljšo bodočnost, nego je življenje ubogega diurnista. Srečal da je bil prijatelja, kateri mu je svetoval, naj gre takoj prostovoljno v vojake. Ko jih odsluži, se mu gotovo ponudi kaka boljša služba, in v nekaj letih postane sam svoj gospod, in tedaj bode dobro zanj in dobro za njegovo mater.

Pripovedoval je to tako navdušeno, tako odkritosrčno veselo, da se mu ni mogla mati protiviti.

Vdala se je, in dobra dva meseca potem je bil sin potrjen prostovoljec . . .

* * *

Nastopal je bil zadnji september, tih in jasen dan. Solnce je sijalo tako toplo, kakor po letu, in veselili so se tega vremena vinščaki, spravljajoč sladko grozdje iz vinogradov, veselile so se ga ptice v orumenelem grmovju, veselile zadnje cvetice po brežinah in vrtovih — veselila se ga je sleherna stvar.

In vendar je ta dan donesel tiho žalost v marsikatero hišo. Mnogo oče in mnoga mati sta si skrivoma brisala solze, kajti odhajali so mladeniči v vojake. Res je vojaških let zdaj tako malo, res vlada zdaj mir med državami, toda kdo ve, kaj zakriva bližnja bodočnost?

Mladeniči so prepevali po trgu, veseleč se še zadnji dan. Ali marsikak »juhuhu« je izdal, kaj se godi pod ledeno skorjo tam notri, kjer tako čudno, tako naglo utriplje mlado srce; marsikdo je pogoltnil s požirkom sladke kaplje tudi zadušeni jok ter po sili prepeval ter vreščal dalje . . .

Drugo jutro je bilo po trgu vse tiho . . . Francetova mati je še pozno v jutro klečala v svoji sobici pred posteljo. Usta so ji šepetala v eno mer, in prsti so lahko polzeli po rdečih jagodah posvečenega molka. Celo noč je prečula tako, odkar se je bil sinoči poslovil sin od nje.

Kratko je bilo slovo, a tem daljša njena goreča molitev, kipeča od dna strtega srca . . .

*

Kolikor surovosti in neusmiljenosti morajo pretrpeti vojaki prve tedne svojega vojaškega vežbanja, toliko je je prebil tudi France. Res se mu je včasih krčilo srce v prsih, in stiskal je ustnice med zobe, da so krvavele, ko ga je mučil kak surovež nalašč in preveč. Toda prebil je vse, in konec prvega leta je že bil podčastnik v polkovni pisarnici.

Potekalo mu je leto za letom v enakomernem delu, a raslo mu je tudi upanje od dne do dne.

Dasi je vedel, da se materi ne more goditi prav dobro, vendar mu celo njeno gorje ni bilo znano. Z bornimi petimi goldinarji, katere je dobivala vdova na mesec kot miloščino, se pač da težko umreti, a še teže živeti. Stradala je, da se je morala smiliti mrzlemu kamenu, in po zimi je zmrzovala.

Rada bi bila hodila kam na dnino, ali ljudje je niso hoteli.

»Kaj bo pa delala? Na starost se človek ne privadi delu!« Tako so se menili za odhajajočo. Le redkokdaj se je kdo spomnil, da mu je pokojni nje mož storil včasih vendar kako ljubav v pisarnici, in donesel je morda košek krompirja ali latvico mleka.

In vendar ni sinu nikoli potožila. Redka so bila sicer njena pisma, toda polna vdanosti in izpodbujanja, polna ljubezni, neizrečene ljubezni.

Ni čuda, da je v takih razmerah slabela od dne do dne. Množile so se ji gube na obrazu in udirale se ji oči vedno globlje, kmalu ni bilo več črnega lasu na njeni glavi; pobeledi so bili vsi, drug za drugim, a vsako jutro jih je obvisel velik šop na glavniku.

V tem pa so dohajala redno pisma Francetova, polna sladke nade, da kmalu doseže svoj namen, in da bode v kratkem dobro tudi za-njo.

Tako je tlela pri vsej nesreči in bedi v njenem srcu iskra upanja, in ta jo je vzdrževala, da ni obnemogla popolnoma . . .

*

Zadnje leto Francetovega vojaškega službovanja se je krčilo . . .

France že dolgo ni bil dal nobenega glasu od sebe. Spomladi je bil pisal materi pismo, precej kratko in hladno. Izgovarjal se je, da nima več toliko časa, da bi mogel domov tolikokrat pisati. Učiti se mora in truditi, da bode konec leta sposoben za službo kancelista, katera mu je obljubljena za gotovo.

Odpisala mu je mati takoj, naj nikar ne zanemarja svojih reči zavoljo nje, marveč naj pazi, da se mu izide vse po sreči.

Od tedaj pa ni bilo nobenega daljšega pisma več, k večjemu še drobna dopisnica, oznanjajoča, da sin še živi, in da se mu dobro godi.

Pred velikimi jesenskimi vajami pa je prišel v trg na dopust za dva dni Malikov Tone.

Stopal je neko jutro mimo vdovine hišice in se je slučajno ozrl na vrtič. Tam je bilo kakor po navadi vse v cvetju, da se je širil

vonjav duh po zraku. Ob gredici pa je klečala vdova ter pulila sitni plevel, ki je silil na dan.

»Oh, koliko lepih cvetic, mama,« je dejal in pristopil k vratom. »Lahko vam bode napraviti duhteč šopek nevesti, ki jo pripelje pokazat France!«

Ona je povzdignila glavo in pobledela.

»Saj vam je gotovo pisal,« je nadaljeval Tone. »Lepa je, da malo takih, in rada se imata, da je že skoraj malo preveč.«

Njej pa ni hotel glas iz grla. Dušilo jo je, in krčilo se ji je srce v prsih. Zalila so ji prsi bridka čustva. To je tedaj vzrok, da jo je zanemarjal?!

Toda to njeno sebičnost je kmalu premagala materinska ljubezen.

Vzravнала se je in dejala lahkotno ničesar slutečemu Tonetu: »No, pa pozdravi ga, ko prideta skupaj, in povej mu, da si govoril z mano!«

»Pa bom; toda povem vam, da bode te snahe lahko veseli,« je odgovoril Tone in korakal dalje . . .

Zvečer pa je padla vdova na kolena pred malo začrnelo razpelo, viseče ob postelji na steni.

»Moj Bog, moj Bog, dodeli vsaj njemu srečo, kakršne nisem vredna jaz! Hrepenela sem po njej, toda zgodi se volja tvoja!« . . .

In ko so jo po tem dogodku srečavali ljudje, je skoro niso več poznali. — Tako sključena, tako prepadla je lazila okoli, da je dejal cerkovnik nekega večera boljši svoji polovici:

»Kmalu bo treba spet zvoniti z vsemi tremi! Danes sem videl Leskovko. Moj Bog, samo še duh je v njej!«

* * *

Nastopila je pozna jesen . . .

Nekega mrzlega popoldneva je stopal poštni sel proti vdovini hišici. Skrbno se je zavijal v dolgo službeno suknjo, katero mu je ovijala burja okoli tenkih nožic, da bi ga bila kmalu izpodnesla. — Nesel je Leskovki čez dolgo zopet pismo.

Ko pa je stopil v vežo, mu ni prihitela nasproti vdova, kakor je vselej storila poprej.

Nikjer ni bilo slišati glasu. Nekako čudno tiho je bilo povsod. Skoro boječe je pritisnil kljuko pri kuhinjskih vratih. — Nikogar! —

Tedaj je pa po stopnicah doli prilezla z drobnimi koraki vdovina sosedica Mračkovka:

Ko je ugledala pismonošo, je naglo dejala:

»Ali imate kaj za-njo? Moj Bog, kako težko pričakuje vrstice od njega! — Oh, zdaj bo pa laže umrla!«

Vzela je pismo in naglo stopila z njim do bolnice.

Ta je ležala na nizki, črvivi postelji pod staro, oguljeno odejo. Roke je držala pred očmi in ogledavala si je slednjo minuto brezkrvne in skoro prozorne prste. A oko, dasi skoro obsteklelo, je begalo iz kota v kot, po celi sobi, kakor bi iskalo nekoga.

Ko je soseda na rahlo odprla vrata, je dejala počasi:

»Od . . . pri . . . te pismo . . . in pre . . . be . . . ri . . . te . . . mi!«

Mačkovka pretrga ovitek, razgane list in bere:

Draga mama!

Oprostite mi dolgi moj molk! Ali hotel sem Vas presenetiti in vabim Vas na svojo — ženitnino, katera bode pojutranjem 20. t. m. — Dobil sem službo in tukaj Vam pošiljam desetak za pot.

Vaš

hvaležni sin France.

V malem zavitku zraven lista je tičal desetak . . .

Vzplapolal je še enkrat ogenj v njenih očeh, da se je v svitu njegovem pomladil ves obraz, da so ji v blaženstvu zatrepetale ustnice, šepetaje kratko, a srčno molitev za blaginjo njega, ki ji je še v zadnjem trenutku osladil življenje.

Nato se je vzdramila. Molče je pokazala na papir in pero, katero je stalo na nizki polici . . .

»Pišite mu . . . da sem . . . slaba . . . zelo slaba . . . da ne . . . ne morem . . . k njemu . . . a . . . da bi . . . ga . . . rada . . . tako rada . . . še enkrat . . . videla . . . njega in . . . njo . . . ki bo . . . njegova žena . . . Če more . . . naj . . . pride . . .«

Utrudilo jo je govorjenje, in zatisnila je oči.

Nastala je zopet prejšnja tišina. Le po papirju je škrtalo pero, katero je vodila nespretna roka sosedina.

*

Pred nizko predmestno hišo v Ljubljani sta stali kočiji. Vse je bilo pripravljeno, da se odpeljejo svatje k poroki . . .

France je hodil nemirno po sobi gori in doli. Rad bi se bi poslovil od samskega stanu tudi pri materi svoji, a ni je bilo. Zjutraj jo je pričakoval na kolodvoru, toda moral je v mesto brez nje.

Raznovrstne misli so mu vrvele po glavi. Ali je jezna na sina, da je tako na naglo, tako nepričakovano in brez njenega dovoljenja ukrenil ta važni prevrat v svojem življenju? Oglasila se mu je vest

in mu očitala, da je pri svoji sreči tako popolnoma pozabil nje, ki mu je dala življenje, nje, katera bi mu morala biti več nego vse drugo.

Tedaj je pa stopila predenj nevesta v poročnem belem oblačilu. Krasna je bila. Kakor raztopijo solnčni žarki jutranjo meglo, tako so razpodili žarki iz njenih oči temne misli v duši njegovi.

Pozabil je hipoma na vse.

Kakor zamaknjen je videl, da je drug odpeljal nevesto.

Mehanično je stopal s prijateljem proti drugemu vozu.

Toda predno je vstopil, je stal pred njim pismonoša. France je naglo pogledal naslov. Pisava mu je bila neznana, poštni pečat je kazal, da je pismo od doma.

Toda zdaj ni bilo časa pregledovati. Potegnili so konji, in šlo je v skok proti cerkvi.

* * *

Popoldne pa so sedeli sami svatje okoli podolgovate mize.

France in nevesta sta bila odšla s prvim vlakom in v mraku sta že stopala po temnih trških ulicah.

Ko sta stopila na vrtič vdovin, jima je zaduhtelo nasproti zadnje napol osulo jesensko cvetje. A takoj se je pomešal med ta duh tudi vonj voščenenih sveč, dohajajoč iz gornjega nadstropja . . .

Tam je ležala ona ter držala začrnelo razpelce med stisnjenimi, povišnjevelimi prsti. Svet mir je kraljeval nad njenim obličjem, in na ustnice ji je bil legel rajski nasmeh, kakor bi bila vprav stopila med vesele svate.

Okoli odra je klečalo nekoliko starih ženic . . .

Drugi dan so jo pokopali.

France je zdaj kancelist v rojstnem svojem trgu. Predelati in prenoviti si je pustil rojstno svojo hišo, katere pročelje prepleta vinski trs prav gori do podstrešja. Vrtič je pa tudi zdaj še vedno poln cvetja, katero goji nežna roka njegove soproge iz pijetete do pokojnice. Tako želi France . . .

Pravijo, da je srečen. Toda poročnega svojega dne ne more pozabiti nikoli!

